

Mreža Žena Kosova

Podržava, zaštiti i promovise prava i interese žena i devojaka

DOKUMENT ZA DISKUSIJU

Uspostavljanje Indeksa rodne ravnopravnosti na Kosovu

Od strane Iljirjane Banjska (Iliriana Banjska) i Nikol Farnsvort (Nicole Farnsworth)
za Mrežu Žena Kosova

Priština, Kosovo
Decembar, 2016. godine

Podržao:

FEMDEFENDERS
KVINNA TILL KVINNA

Sadržaj

Zahvalnica	2
Skraćenice	2
Šta je Indeks rodne ravnopravnosti?	3
Zbog čega je potreban Kosovu?	3
O ovom dokumentu	4
Indeks rodne ravnopravnosti: Dostupnost podataka o specifičnim domenima (oblastima)	4
Rad	4
Novac	6
Znanje	8
Vreme	9
Vlast	11
Zdravlje	13
Domen nailaženja na neravnopravnost	15
Preporuke	18
Aneks I. Pregled domena i indikatora	20
Strane Rada	27

Zahvalnica

Mreža Žena Kosova (MŽK) zahvaljuje članovima tima koji su radili na istraživanju ovog dokumenta, uključujući Iljirjanu Banjska, Donjetu Morina i Nikol Farnsvort. Erbljina Eljezaj (Erëblina Elezaj) je pomagala u sprovođenju daljih statističkih analiza postojećih skupova podataka MŽK-a, koji se odnose na rodno zasnovano nasilje. Ovo istraživanje je omogućeno uz finansijsku podršku Fondacije *Kvinna till Kvinna*.

Skraćenice

ARP	Agencija za ravnopravnost polova
OCD	Organizacija civilnog društva
EIRR	Evropski institut za rodnu ravnopravnost
EU	Evropska unija
MSKO	Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja
ASK	Agencija za statistiku Kosova
MŽK	Mreža Žena Kosova
SKM	Standard kupovne moći

Šta je Indeks rodne ravnopravnosti?

Indeks rodne ravnopravnosti je pokazatelj koji spaja nekoliko drugih mera rodne ravnopravnosti.¹ Koristi se za merenje promena u rodnoj ravnopravnosti tokom vremena u okviru pojedinačnih država članica Evropske unije (EU), kao i u zemljama članica EU-a. S obzirom da je rodna ravnopravnost složen pojam sa hiljadama potencijalnih mera, Indeks se oslanja na izbor specifičnih indikatora, od kojih se većina odnosi na politiku EU-a. Dimenzije Indeksa su: rad, novac, znanje, vreme, vlast, zdravlje, nasilje i intersekcijske nejednakosti. Indikatori koji se odnose na svaku od ovih tema su zajedno kombinovani da bi kreirali Indeks rodne ravnopravnosti, jedinu meru rodne ravnopravnosti. Stoga, iako je Indeks vrlo složen, pojednostavljen je kako bi se omogućilo osobama i kreatorima politike da koriste sredstvo u praćenju učinka njihovih zemalja u unapređenju rodne ravnopravnosti.

Zbog čega je potreban Kosovo?

Indeks rodne ravnopravnosti je koristan za identifikovanje oblasti u kojima se zemlja bori da obezbedi ravnopravnost polova. Budući da koristi iste mere tokom vremena, Indeks takođe omogućava zemljama da prate napredak tokom vremena, identifikovanjem dostignuća i ukazivanjem na oblasti kojima je potrebno više rada. U tom smislu, Indeks rodne ravnopravnosti može poslužiti kao vodič za kreatore politike kao i aktivistkinjama za ženska prava u vezi oblasti kojima su potrebne dalje aktivnosti ili reforme.

Dok Kosovo još uvek nije članica država EU, uspostavljanje Indeksa rodne ravnopravnosti na Kosovu može imati nekoliko prednosti. Prvo, kosovski Zakon o ravnopravnosti polova poziva na redovno prikupljanje i korišćenje rodno osetljive statistike.² Iako ne može biti finansijski moguć za Vladu Kosova da odmah finansira prikupljanje statističkih podataka o svim mogućim merama rodne ravnopravnosti, Indeks može voditi Vladu Kosova u izboru koje ključne indikatore rodne ravnopravnosti treba meriti. Drugo, podaci prikupljeni u vezi sa Indeksom rodne ravnopravnosti mogu biti veoma korisni za Kosovo o informisanju o svojim politikama i programima iz rodne perspektive, uključujući za merenje napretka tokom vremena u vezi nacionalnih akcionih planova, kao i u skladu sa novim rodno odgovornim zahtevima budžetiranja. Treće i preciznije, standardizovane mere koje se koriste u Indeksu rodne ravnopravnosti mogu biti korisne za merenje napretka ka ravnopravnosti polova u okviru predstojećeg programa Kosova o ravnopravnosti polova, koji treba da se izradi u 2017. godini u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Indikatori iz Indeksa rodne ravnopravnosti mogu biti uključeni u ovaj novi program, gde je relevantno, pružajući ključne osnovne podatke i omogućavajući merenje poboljšanja tokom vremena.

Četvrto, izvan Kosova, uspostavljanje Indeksa rodne ravnopravnosti će omogućiti poređenje koje treba da se uradi između Kosova i drugih zemalja članica EU, kao i zemalja u procesu pristupanja. Srbija, na primer, je uspostavila Indeks rodne ravnopravnosti u 2016. godini.³ Peto, kao deo tekućeg procesa pristupanja Kosova u EU, posedovanje jasnih mera rodne ravnopravnosti tokom vremena može biti korisno u razumevanju kako sami proces pristupanja EU može doprineti ravnopravnosti polova, nešto što je bilo teško meriti i pratiti u prošlosti.⁴ Identifikovanje najbolje prakse za unapređenje rodne ravnopravnosti na Kosovu kao deo procesa pristupanja EU može biti korisno za kreatore politike i akademike podjednako. Šesto i usko povezano, uspostavljanje Indeksa rodne ravnopravnosti na Kosovu će pomoći u standardizaciji prikupljanja korisnih statističkih podataka koje će omogućiti Kancelarija za EU

¹ Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIRR), *Gender Equality Index 2015: Measuring Gender Equality in the European Union 2005-2012*, (*Indeks rodne ravnopravnosti 2015: Merenje rodne ravnopravnosti u Evropskoj uniji 2005-2012*), Italija: EIGE, 2015, str. 7.

² Skušina Republike Kosova, Zakon br. 05/L-020 o ravnopravnosti polova, 28. maj 2015.

³ 'Srbija – prva zemlja kandidat za članstvo u EU za koju je izrađen Indeks rodne ravnopravnosti', EIRR, 2. februar 2016. godine, pristupačno od 10. decembra 2016. godine, na: <http://eige.europa.eu/news-and-events/news/serbia-first-eu-candidate-country-produce-gender-equality-index?lang=en>.

⁴ Vidi MŽK, 'Kako bi pristupanje EU imalo uticaja na rodnu ravnopravnost na Kosovu?' Dokument za diskusiju, Priština: MŽK, 2016 godine.

na Kosovu, između ostalog, kako bi se bolje merio napredak u unapređenju rodne ravnopravnosti na Kosovu, u skladu sa ciljevima iz novog Akcionog plana EU za rodnu ravnopravnost.⁵

O ovom dokumentu

Ovaj dokument razmatra različite dimenzije Indeksa rodne ravnopravnosti i ispituje u kojoj su meri statistički podaci za svaki indikator dostupni na Kosovu. Dokument nastoji da obezbedi Agenciji za ravnopravnost polova pri Kabinetu premijera Republike Kosova (ARP), Agenciji za statistiku Kosova (ASK), Kancelariji EU na Kosovu, drugim potencijalnim finansijerima u poboljšanju prikupljanja rodno razvrstanih podataka na Kosovu i aktivistkinjama za ženska prava na Kosovu, kao korisnicima tih podataka, pregled trenutne raspoloživosti podataka koji se odnose na Indeks na Kosovu, kao i praktične preporuke u pravcu uspostavljanja Indeksa na Kosovu.

Indeks rodne ravnopravnosti: Dostupnost podataka o specifičnim domenima (oblastima)

Indeks rodne ravnopravnosti ima sedam domena od kojih se svaki sastoji od poddomena. Ovo poglavlje razmatra svaki domen, poddomen i dostupnost podataka u vezi sa domenima na Kosovu danas. Ovaj dokument se fokusira na to kako prikupiti neophodne podatke na Kosovu u cilju kreiranja ovog Indeksa; ne bavi se pitanjem kako je sami Indeks kreiran, pošto je ova informacija dostupna na drugim mestima.

Rad

Domen rada, kako objašnjava EIRR, 'meri u kojoj meri žene i muškarci mogu imati koristi od jednakog pristupa zapošljavanju i odgovarajućim uslovima rada'.⁶ Ovaj domen se sastoji od tri poddomena o učešću, radu i kvalitetu rada. Tabela I sažima koncept, indikator i izvor EIRR-a, direktno preuzetih iz EIRR-a. Poslednje dve kolone pokazuju da li Kosovo trenutno ima podatke i kako Kosovo može smatrati preduzimanje koraka za uspostavljanje indikatora. Tabele u nastavku koriste isti oblik prezentacije.

Učešće obuhvata dve mere: stopu ekvivalenta punog radnog vremena i trajanje radnog veka. Stopa ekvivalenta punog radnog vremena se meri procentom stanovništva od 15 i više godina starosti koji su u radnom odnosu sa punim radnim vremenom. Na Kosovu, ovi podaci se prikupljaju od strane ASK-a preko njene godišnje Ankete o radnoj snazi (ARS), koja prikuplja podatke za osobe u istim starosnim grupama. U najnovijoj anketi, *Anketa o radnoj snazi rezultati za Kosovo 2015*, puno radno vreme među radno sposobnim stanovništvom je bilo 11,3% za žene i 38,7% za muškarce.⁷ Anketa takođe prikuplja informacije u vezi sa nepunim radnim vremenom i brojem radnih sati prema polu. Stoga, podaci ARS-a se mogu koristiti za izračunavanje ekvivalentnog punog radnog vremena.

Druga mera, trajanje radnog veka za sada očigledno nije dostupna na Kosovu. Međutim, verovatno se može izračunati sa postojećim podacima, koristeći isti model verovatnoće korišćen od strane Eurostata, koji se oslanja na demografske podatke i podatke o tržištu rada.

⁵ Savet Evropske unije, Generalni sekretar Saveta, 'Zaključci saveta o Akcionom planu za rodnu ravnopravnost 2016-2020', Brisel: Savet Evropske unije, 2015. godine.

⁶ Na istom mestu., str. 28.

⁷ ASK, *Anketa o radnoj snazi rezultati za Kosovo*, Priština: 2016, dostupno na: <http://documents.banquemondiale.org/curated/fr/875161476272606772/text/108978-SERBIAN-WP-PI56426-Labour-Force-Survey-2015.txt>. ARS možda ne može da u dovoljnoj meri obavi računanje za lica koja rade u neformalnoj ekonomiji, iako anketa sadrži pitanje u vezi sa radom bez ugovora.

Tabela I. Rad ⁸					
Okvir za merenje	Mereni koncept	Indikator	Izvor	Dostupan na Kosovu	Mogući koraci
Učešće	Stopa Ekvivalenta PRV-a	Ekvivalent punog radnog vremena (% , 15+ stanovništva)	Eurostat — ARS EU	Da	Računati korišćenjem raspoloživih ARS podataka
	Trajanje radnog veka	Trajanje radnog veka (godine)	Eurostat — ARS EU	Verovatno	Verovatno se može izračunati pomoću demografskih i ARS podataka
Segregacija i kvalitet rada	Segregacija	Zapošljavanje u obrazovanju, aktivnostima ljudskog zdravlja i socijalnog rada (% , 15–64 zaposlenih)	Eurostat — ARS EU	Da	Upotrebiti ARS podatke o zaposlenosti prema polu, starosti i radnim aktivnostima: 'obrazovanje' i 'ljudsko zdravlje i socijalni rad'
	Fleksibilni lični/porodični rasporedi	Sposobnost za uzimanje jednog ili dva sata prekida radnog vremena za vođenje brige o ličnim ili porodičnim stvarima (% , 15+ radnika)	Eurofound, Istraživanje o uslovima na radu	Ne	Uključena u ARS.
	Intenzitet rada	Rad u kratkim rokovima (% , 15+ radnika)	Eurofound, Istraživanje o uslovima na radu	Ne	Uključena u ARS.

Poddomen segregacije i kvaliteta rada podrazumeva merenje tri koncepta: segregacije, fleksibilnih ličnih/porodičnih rasporeda i intenziteta rada. Segregacija je operacionalizovana kao procenat osoba uzrasta 15-64 koji su zaposleni u obrazovanju i aktivnostima ljudskog zdravlja i socijalnog rada. Budući da Kosovo već redovno prikuplja informacije koje se odnose na pol, starost, radni status i radne aktivnosti kroz ARS, ovi podaci mogu da se koriste da se dođe do ovog indikatora. Na Kosovu u 2015. godini, 9,4% svih zaposlenih muškaraca su bili zaposleni u obrazovanju i 3,5% u aktivnostima ljudskog zdravlja i socijalnog rada. Nasuprot tome, od svih zaposlenih žena, 21.6% je radilo u obrazovanju i 15,6% u aktivnostima ljudskog zdravlja i socijalnog rada.⁹ Ovi postojeći podaci mogu da se koriste za stvaranje jedinstvene mere ukupnog procenta žena i muškaraca, odnosno, onih koji rade u ovim sektorima, kao procenat osoba koje rade u različitim vrstama aktivnosti.

Koncept fleksibilnih ličnih / porodičnih rasporeda se meri procentom radnika uzrasta od 15 godina i starijih osoba, koje imaju "sposobnost da uzmu jedan sat ili dva prekida tokom radnog vremena da se brinu o ličnim ili porodičnim stvarima". Trenutno, Evropsko istraživanje o uslovima na radu, koordinisano od strane Eurofounda, meri ovaj indikator. Kosovo nema ove podatke, i ne bi bilo moguće da se sada uspostavlja potpuno novo istraživanje o uslovima rada. Za malo mesto kao što je Kosovo, takođe se mora biti oprezan kako bi se izbeglo preterano anketiranje stanovništva. Stoga, isplativo kratkoročno rešenje može da sadrži sledeće pitanje iz Evropskog istraživanja o uslovima o radu (pitanje 43) u redovnoj ARS Kosova:

Da li biste rekli da za vas organizovanje uzimanja sat ili dva prekida tokom radnog vremena za vođenje brige o ličnim ili porodičnim stvarima ...?

1. Nije uopšte teško;
2. Nije previše teško;
3. Donekle teško;
4. Vrlo teško.

⁸ Ova tabela je preuzeta sa EIRR-a, tabela 2.8, str. 23.

⁹ ASK, ARS, str. 15.

Varijabla za fleksibilne lične/porodične rasporede se onda izračunava uzimanjem procenta osoba uzrasta 15 i starijih, koje su odgovorile sa 'nije uopšte teško' od ukupnog broja potpunih odgovora (odnosno, osobe koje su odgovorile na 1, 2, 3 ili 4).

Koncept intenziteta rada je operacionalizovan ispitivanjem procenata uzrasta radnika od 15 i starijih osoba, koje rade u kratkim rokovima. Dok Eurofound slično prikuplja informacije o ovom pitanju koristeći Evropsko istraživanje o uslovima na radu, Kosovo trenutno ne raspolaže ovim podacima. Iznova, predloženo rešenje je da se ovo pitanje uključi u kosovskoj redovnoj ARS, koristeći originalni tekst iz Evropskog istraživanja o uslovima na radu (pitanje 45):

I, da li vaš posao uključuje rad u kratkim rokovima:

1. Sve vreme;
2. Skoro sve vreme;
3. Oko $\frac{3}{4}$ vremena
4. Oko polovine vremena;
5. Oko $\frac{1}{4}$ vremena;
6. Gotovo nikad;
7. Nikad.

Dakle, varijabla se izračunava kao procenat uzimanjem broja osoba koje su odgovarale sa 1-5 od ukupnih odgovora (koje su odgovarale na 1-7).

Novac

Analiziranje domena novca je važno iz perspektive rodne ravnopravnosti, jer je obezbeđivanje jednakih prava žena i muškaraca i pristup finansijskim sredstvima, neophodno za postizanje jednake ekonomske nezavisnosti, za rešavanje povećanja feminizacije siromaštva i podrivanje rastućih nejednakosti prihoda.¹⁰ Domen novca ima dva poddomena: finansijska sredstva i ekonomsku situaciju.

Kod finansijskih sredstava se prvo mere srednje mesečne zarade. Ovo se izračunava na osnovu prosečne zarade prema Standardu kupovne moći (SKM) mesečno. Prema podacima Eurostata, mesečne zarade 'u pogledu pokrivanja novčane mesečne naknade, koja se plaća pre bilo kakvih poreskih olakšica i doprinosa za socijalno osiguranje koji se plaćaju radnicima i zadržavaju od strane poslodavca, i koji su ograničeni na bruto zarade se plaćaju u svakom periodu plaćanja tokom odgovarajućeg meseca'.¹¹ U prikupljanju ovih podataka, Eurostat koristi Anketu o strukturi zarada koja se fokusira na "sektore industrije, građevinarstva i usluga, ne uključujući javne uprave, odbranu i obavezno socijalno osiguranje". Svakih pet godina, ovo istraživanje prikuplja podatke samo iz preduzeća sa deset i više zaposlenih.¹²

Kosovo ima nešto uporedive podatke, ali se prikupljaju koristeći drugačiju metodologiju i definiciju zarade. Na primer, Kosovo ima anketu o strukturnim poslovnim statistikama, koja sadrži podatke o preduzećima, ali ne o pojedinačnim zaposlenima.¹³ ARS prikuplja informacije u vezi zarada, i takođe je dostupna vrsta aktivnosti zaposlenih. Međutim, ARS ispitanike ispituje samo o njihovoj neto mesečnoj plati. Način na koji se porezi i beneficije plaćaju na Kosovu može da doprinese saznanju o problemima među ispitanicima koji ne znaju svoju bruto platu, što dovodi do netačnih podataka. Možda bi prvi korak trebao biti da se počne sa uključivanjem pitanja o neto i bruto zaradi u ARS, sa jasnom definicijom davanja bruto zarade. Ovo takođe može da doprinese vremenom učenju o poboljšanju kvaliteta podataka. U međuvremenu, kvalitet podataka može biti proveren u izvesnoj meri pomoću

¹⁰ Evropski institut za rodnu ravnopravnost, *Indeks o rodnoj ravnopravnosti 2015: Merenje rodne ravnopravnosti u Evropskoj uniji 2005-2012*, 2015, str. 36.

¹¹ Eurostat, Anкета o strukturi zarada, 2014., Eurostat metapodaci, dostupno na: http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/earn_ses2014_esms.htm#unit_measure1470211213472.

¹² 'Glosar: Anкета o strukturi zarada,' Eurostat, pristupačno od 10. decembra 2016. godine, na: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Structure_of_earnings_survey_\(SES\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Structure_of_earnings_survey_(SES)).

¹³ Vidi na primer: ASK, *Statistike o rezultatima strukturne poslovne ankete, 2015*.

poznatih standardizovanih stopa za penzije doprinose i poreze na različitim nivoima prihoda na Kosovu. Za sada, Kosovo može koristiti podatke prikupljene kroz ARS kao zastupnika, iako to neće biti u potpunosti uporedivo sa oblicima koji se koriste u EU. U svakom slučaju, s obzirom da je većina osoba na Kosovu zaposlena u javnoj upravi,¹⁴ ili u malim preduzećima, koristeći istu metodologiju koja se koristi u istraživanju o strukturi zarada, verovatno se ne bi prikazala veoma precizna slika o stvarnim zaradama na Kosovu. Međutim, izmenama trenutne definicije o mesečnim zaradama koje se koriste u ARS, uključivanje bruto zarade bi omogućilo bolje poređenje na osnovu definicije Eurostata.

Prihod se operacionalizuje kao prosek neto ekvivalentnog dohotka za osobe starije od 16 godina. Prema podacima Eurostata, 'ekvivalentno raspoloživi dohodak prema SKM (Standard kupovne moći), je ukupan prihod domaćinstva, nakon poreza i drugih odbitaka, koji je dostupan za potrošnju ili uštede, podeljen sa brojem članova domaćinstva pretvoren u ekvivalentne odrasle osobe; članovi domaćinstva su izjednačeni ili su ekvivalentni merenjem svakoga prema svom uzrastu, koristeći takozvanu modifikovanu OECD skalu ekvivalencije'. Referentni period dohotka je fiksni period od 12 meseci. Eurostat prikuplja ove podatke iz statistike Evropske unije o prihodima i uslovima života (EU-SILC), koja podrazumeva istraživanje na nivou domaćinstva. Kosovo ima podatke o godišnjim prihodima domaćinstva, prikupljene iz rezultata ankete o budžetu domaćinstava 2015., koji se mogu koristiti.¹⁵

Tabela 2. Novac¹⁶

Okvir za merenje	Mereni koncept	Indikator	Izvor	Dostupan na Kosovu	Mogući koraci
Finansijska sredstva	Zarade	Prosek mesečnih zarada — NACE Rev. 2, kategorije B-S isključujući O, 10 zaposlenih ili više (PPS)	Eurostat, Anкета o strukturi zarada	Ne	Uvesti bruto mesečna primanja u ARS
	Prihod	Prosek neto ekvivalentnog dohotka (SKM, 16+ stanovništva)	Eurostat, EU Statistike o prihodima i životnim uslovima	Da	Upotrebiti anketu o potrošnji domaćinstva
Ekonomska situacija	Siromaštvo	Nisu u riziku od siromaštva, ≥ 60% od srednjeg prihoda (% , 16+ stanovništva)	Eurostat, EU statistike o prihodu i životnim uslovima	Da	Upotrebiti ARS podatke za izračunavanje
	Raspodela prihoda	S20/S80 kvartilni odnos dohotka (% , 16+ stanovništva)	Eurostat, EU statistike o prihodu i životnim uslovima	Da	Upotrebiti ARS podatke za izračunavanje

Drugi poddomen novca, ekonomska situacija, ima indikatore siromaštva i raspodelu dohotka. Prvi je stopa osoba koje "nisu u riziku od siromaštva", koja je definisana kao procenat osoba uzrasta 16 i starijih u zemlji koje imaju više ili jednako prosečnom prihodu, nakon socijalnih transfera. Eurostat prikuplja ove podatke preko istog istraživanja o prihodu i životnim uslovima. Kosovo ima podatke o

¹⁴ Institut GAP, *Reforma javne uprave na Kosovu*, jul 2015. godine, tabela 2, str. 10, dostupno na: http://www.institutigap.org/documents/99892_Reforming%20Public%20Administration%20in%20Kosovo.pdf.

¹⁵ Vidi ASK, 'Rezultati ankete o budžetu domaćinstva', 2015, str. 18, na: <https://ask.rks.gov.net/media/1516/abef-2015-serbisht.pdf>.

¹⁶ Ova tabela je preuzeta sa EIRR, *Indeks rodne ravnopravnosti, 2015.*, tabela 3.2, str. 36.

prihodima prikupljenim preko ARS-a, koji se mogu koristiti za izračunavanje prosečnog prihoda. Onda se procenat osoba koje imaju više ili jednako prosečnom prihodu može izračunati, pružajući ovu meru.

Drugi indikator 'raspodele prihoda', prema EIRR, je:

Izračunat kao $1 / \left(\frac{S80}{S20} \text{ kvintilni odnos dohotka} \right) * 100$. Kvintilni odnos dohotka je mera nejednakosti raspodele dohotka. On se izračunava kao odnos ukupnih prihoda dobijen od 20% stanovništva sa najvećim prihodima (gornji kvintil) prema dobijenim od 20% stanovništva sa najnižim prihodom (donji kvintil).

Iznova, koristeći podatke o prihodima iz ARS-a, Kosovo ovo može izračunati.

Znanje

Domen znanja istražuje razlike između žena i muškaraca u njihovom pristupu i učesću u obrazovanju i obuci.¹⁷ On ima dva poddomena: školsku spremu i segregaciju i doživotno učenje.

Prvi poddomen, školska sprema i segregacija, ispituje procenat stanovništva uzrasta od 15-74 koji su završili prvi i drugi nivo visokog obrazovanja, mereno kao procenat od ukupnog stanovništva. Kosovo ima ove podatke dostupne iz popisa, ali i iz ARS-a.

Druga mera, segregacija, ispituje procenat svih studenata koji studiraju na visokom nivou obrazovanja u oblasti "Obuke nastavnika i nauke o obrazovanju", "Humanističke nauke i umetnosti" i "Zdravstva i socijalne zaštite". Kosovo naizgled ima samo raspoložive podatke iz oblasti obrazovanja i umetnosti, objavljeni na godišnjem nivou, kao deo statistike obrazovanja. ASK može zahtevati od svih univerziteta, javnih i privatnih, da pored ostalih programa prijave broj žena i muškaraca upisanih studenata u svakom od ovih programa. Ovi podaci se onda mogu kombinovati i godišnje izveštavati kao deo statistike obrazovanja.

Drugi poddomen, doživotno učenje, prema EIRR-u obuhvata:

Sve svrsishodne aktivnosti za učenje, bilo formalne, neformalne ili uobičajene, preduzete na stalnoj osnovi sa ciljem unapređenja znanja, veština i kompetencija. Namera ili cilj za učenje je kritična tačka koja razlikuje ove aktivnosti od aktivnosti neučenja, kao što su kulturne ili sportske aktivnosti. Referentni period za učenje u obrazovanju i obuci je četiri nedelje pre intervjua kao što je uobičajeno u anketi o radnoj snazi.

Eurostat koristi svoje ARS za merenje doživotnog učenja, koji je operacionalizovan kao procenat osoba uzrasta 15-74 koje su učestvovala u obrazovanju i obuci u četiri nedelje pre istraživanja. Kosovo trenutno očigledno nema ove informacije na raspolaganju. Međutim, one se mogu uključiti u Kosovskom ARS-u u cilju njihove standardizacije sa ARS-om koji se koristi na drugim mestima u Evropi.

Tabela 3. Znanje¹⁸

Okvir za merenje	Mereni koncept	Indikator	Izvor	Dostupan na Kosovu	Mogući koraci
Školska sprema i segregacija	Visoko obrazovanje	Diplomci sa visokim obrazovanjem (%; 15–74 stanovnika)	Eurostat — EU ASR	Da	Upotrebiti ARS podatke za izračunavanje
	Segregacija	Studenti na nivou visokog obrazovanja u oblasti obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite, humanističkih nauka i umetnosti (ISCED 5-6) (%)	Eurostat, Unesco/OECD /Eurostat, Upitnici o obrazovnim statistikama	Delimično	Zahtevati od svih univerziteta da redovno daju podatke kao deo statistike obrazovanja

¹⁷ Na istom mestu., str. 42.

¹⁸ Ova tabela je preuzeta sa EIRR, *Indeks rodne ravnopravnosti 2015.*, tabela 3.3, str. 42.

		studenti visokog obrazovanja)			
Doživotno učenje	Doživotno učenje	Osobe koje učestvuju u formalnom ili neformalnom obrazovanju i obuci (% 15–74 stanovnika)	Eurostat, EU ASR	Ne	Uvesti u ASR

Vreme

Domen "vreme" ima za cilj da se izmeri vreme koje muškarci i žene provode na ekonomskim, aktivnostima brige i socijalnim aktivnostima. Analizirajući ovo iz rodne perspektive mogu da se identifikuju trendovi koji mogu doprineti obezbeđivanju bolje, ravnopravnije ravnoteže između života i rada za muškarce i žene. Ovaj domen ima dva poddomena: aktivnosti brige i socijalne aktivnosti.

Poddomen aktivnosti brige ima dve mere. Prva ispituje brigu o deci, merenu kao procenat radnika uzrasta od 15 godina i starijih kojima je stalo do odgoja i koji svaki dan vaspitavaju svoju decu ili unuke jedan sat ili više. Korišćenje Evropskog istraživanja o uslovima na radu Eurofonda (pitanje EF2c), koncept brige o deci je operacionalizovan sa pitanjem:

U principu, koliko često ste uključeni u vođenju brige o odgoju vaše dece, unuka van rada?

- 1) Svaki dan 1 sat ili više;
- 2) Svakodnevno ili svaki drugi dan manje od 1 sata,
- 3) Jednom ili dva puta nedeljno,
- 4) Jednom ili dva puta mesečno,
- 5) Jednom ili dva puta godišnje;
- 6) Nikad.

Varijalba se zatim se izračunava na osnovu procenta zaposlenih koji su na ovo pitanje dali prvi odgovor od svih ispitanika. Očigledno je da za sada Kosovo nema jedno ovakvo pitanje, iako pitanja ispituju razloge za rad sa skraćanim radnim vremenom po polu ili biti neaktivan, uključujući i rad brige o deci kao razlog.¹⁹ Navedeno pitanje se može uključiti u ARS ili anketi o životnim uslovima.

Drugi indikator se odnosi na domaću aktivnosti, definisane kao procenat radnika uzrasta od 15 godina ili starijih koji obavljaju svakodnevno kuvanje i kućne poslove jedan sat ili više. Isto istraživanje Eurofounda se koristi za prikupljanje podataka u EU, sa sledećim pitanjem operacionalizovanjem ovog koncepta (EF2d):

U principu, koliko često ste uključeni u kuvanju i kućnim poslovima van posla?

- 1) Svaki dan sat ili više
- 2) Svaki dan ili svaki drugi dan manje od 1 sata
- 3) Jednom ili dva puta nedeljno
- 4) Jednom ili dva puta mesečno
- 5) Jednom ili dva puta godišnje
- 6) Nikada

Varijalba se onda izračunava kao procenat zaposlenih lica koji su na ovo pitanje dali prvi odgovor, od svih ispitanika. Očigledno je da Kosovo za sada ne prikuplja informacije u vezi sa domaćim aktivnostima. Međutim, mogu se uključiti u ASR ili anketi o životnim uslovima.

¹⁹ MŽK-a ima nekoliko studija u kojima se postavljaju pitanja o brizi o deci. Međutim, ni jedno pitanje nije postavljeno na isti način, tako da podaci nisu tačno uporedivi (radi pregleda vidi: MŽK, *Ko vodi brigu o deci?*, Priština: 2016. godine, str. 23, dostupno na:

<http://www.womensnetwork.org/documents/20161103153827687.pdf>.

Druga pod-dimenzija vremena su domaće aktivnosti, koja takođe ima dve mere. Prva, sport, kultura i slobodno vreme ispituje procenat radnika koji su uzrasta 15 godina ili stariji, koji su uključeni u „sportskim, kulturnim ili rekreativnim aktivnostima van svoje kuće najmanje svaki drugi dan". Isto istraživanje Eurofounda koristi sledeće pitanje (EF2g):

U principu, koliko često ste uključeni u sportske, kulturne ili rekreativne aktivnost izvan vaše kuće van posla?

- 1) Svaki dan 1 sat ili više;
- 2) Svakodnevno ili svaki drugi dan manje od 1 sata;
- 3) Jednom ili dva puta nedeljno;
- 4) Jednom ili dva puta mesečno;
- 5) Jednom ili dva puta godišnje;
- 6) Nikada.

Varijabla se ponovo izračunava kao procenat zaposlenih koji su dali prvi odgovor na to pitanje, od svih ispitanika. Kosovo takođe za sada nema sličnu meru, ali opet ovo može biti uključeno u ARS ili anketi o životnim uslovima.

Druga mera socijalnih aktivnosti ispituje procenat osoba uzrasta od 15 godina i starijih, koje su „uključene u volonterskim ili dobrotvornim aktivnostima, najmanje jednom mesečno". Isto istraživanje Eurofonda se koristi za prikupljanje podataka sa sledećim pitanjem (EF2a):

U principu, koliko često ste uključeni u volonterskoj ili dobrotvornoj aktivnosti izvan vaše kuće van rada?

- 1) Svaki dan 1 sat ili više;
- 2) Svakodnevno ili svaki drugi dan za manje od 1 sata;
- 3) Jednom ili dva puta nedeljno;
- 4) Jednom ili dva puta mesečno;
- 5) Jednom ili dva puta godišnje;
- 6) Nikada.

Varijabla je izračunata na sličan način uzimanjem procenta zaposlenih koji su dali bilo koji od prvih četiri odgovora podeljen sa ukupnim brojem ispitanika na ovo pitanje. Dok Kosovo očigledno za sada nema ove podatke, može početi sa prikupljanjem iz ARS-a ili ankete o životnim uslovima koristeći isto pitanje.

Još jedna skuplja ali korisna opcija za prikupljanje informacija koja se odnosi na sve koncepte u domenu vremena je da se uvede anketa o korišćenju vremena na Kosovu. Ista pitanja bi mogla da se postavljaju u okviru ovog istraživanja, kako bi se omogućilo poređenje sa podacima Eurofonda. Uvođenje redovne studije o korišćenju vremena bi imalo druge koristi za Kosovo, uključujući omogućavanje boljeg razumevanja vrsta neformalnog plaćanja i neplaćenog rada kojeg obavljaju žene i muškarci.

Tabela 4. Vreme²⁰

Okvir merenja	Mereni koncept	Indikator	Izvor	Dostupan na Kosovu	Mogući koraci
Aktivnosti brige	Aktivnosti brige o deci	Radnici koji vode brigu o odgoju svoje dece ili unuka, svakodnevno jedan sat ili više vremena (% 15+ radnika)	Eurofound, Evropsko istraživanje o uslovima na radu	Ne	Prikupiti preko ASR-a ili uvesti anketu o korišćenju vremena.

²⁰ Ova tabela je preuzeta sa EIRR, *Indeks rodne ravnopravnosti 2015.*, tabela 3.4, str. 47.

	Domaće aktivnosti	Radnice koje obavljaju poslove kuvanja i kućne poslove, svaki dan jedan sat ili više (% , 15+ radnica)	Eurofound, Evropsko istraživanje o uslovima na radu	Delimično	Zahtevati od svih univerziteta da redovno daju podatke
Socijalne aktivnosti	Sport, kulturna i rekreativne aktivnosti	Radnici koji obavljaju sportske aktivnosti ili slobodne aktivnosti izvan svoje kuće, najmanje svaki drugi dan (% , 15+ radnika)	Eurofound, Evropsko istraživanje o uslovima na radu	Ne	Prikupljanje preko ASR-a, ankete o životnim uslovima ili uvesti ankete o korišćenju vremena
	Volonterske i dobrotvorne aktivnosti	Radnici koji su uključeni u volonterske ili dobrotvorne aktivnosti, najmanje jednom mesečno (% , 15+ radnika)	Eurofound, Evropsko istraživanje o uslovima na radu	Ne	Prikupljanje preko ASR-a, ankete o životnim uslovima ili uvođenje ankete o korišćenju vremena

Vlast

Domen vlasti se bavi zastupljenosti žena i muškaraca na pozicijama odlučivanja. Obezbeđivanje rodne ravnopravnosti na pozicijama vlasti je važno za socijalnu pravdu, obezbeđujući uravnoteženu zastupljenost društva u politici. Indeks rodne ravnopravnosti identifikuje dva poddomena za vlast: politički i ekonomski. Sve indikatori u domenu vlasti, kao što je definisano od strane EIRR-a, su "odnos od ukupnog broja stanovnika u zemlji uzrasta 18 godina i starijih", i posebno promenljivi.

Prvi poddomen, politička vlast se meri najpre ministarskom zastupljenošću, uključujući i mlađe ministre plus više ministre. Na Kosovu, informacije u vezi zamenika ministra ('mlađi') i ('viši') su dostupne iz ARP-a, ili jednostavnim pregledom zvaničnih sajtova.²¹ Zatim, demografski podaci o stanovništvu uzrasta 18 godina i starijih mogu da se koriste za izračunavanje ovog indikatora.

Druga mera političke vlasti je skupštinska zastupljenost. Na Kosovu, ova informacija je takođe dostupna od strane ARP-a ili na sajtu Skupštine Kosova.²² Ovo zajedno sa demografskim podacima može da se koristi za izračunavanje ovog indikatora.

Treći indikator političke vlasti je procenat žena i muškaraca u regionalnim skupštinama. Za zemlje koje nemaju regionalne skupštine, zastupljenost u politici na lokalnom nivou treba da bude uključena u indeksu. Na Kosovu, mogu biti uključeni predstavnici opštinskih skupština. Kosovo ima ove podatke na raspolaganju, koji se mogu uporediti sa demografskim podacima za uspostavljanje ovog indikatora.

Drugi poddomen vlasti u indeksu rodne ravnopravnosti, ekonomija, se meri prvo učešćem članova odbora u najvećim javno navedenih kompanijama. Očigledno je da informacije u vezi sa procentom žena i muškaraca koji služe u odborima, nisu javno dostupne za sada na Kosovu. Možda ove informacije mogu da se prikupe od strane Poreske uprave Kosova ili od strane Ministarstva trgovine i industrije, kao deo procesa registracije poslovanja. Onda, ove informacije mogu da se prijave na godišnjem nivou u ASK. Međutim, to bi zahtevalo telo za prikupljanje takvih podataka kako bi se osiguralo da se podaci redovno ažuriraju.

Drugo, vlast u oblasti ekonomije se meri učešćem pripadnika Centralne banke u određenoj zemlji. Na Kosovu, ova informacija je dostupna na internet stranici Centralne banke Kosova.²³ Opet se to može uporediti sa demografskim podacima da bi se došlo do ovog indikatora.

²¹ Republika Kosovo, Kancelarija premijera, pristupačno od 9. decembra 2016. godine, dostupno na: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=3,43>.

²² Republika Kosovo, Skupština, pristupačno od 9. decembra 2016. godine, dostupno na: <http://www.kuvendikosoves.org/?cid=3,102>.

²³ Centralna banka Republike Kosova, Izvršni odbor, pristupačno od 9. decembra 2016. godine, dostupno na: <http://bqk-kos.org/?m=t&id=6>.

Tabela 5. Vlast²⁴

Okvir za merenje	Mereni koncept	Indikator	Izvor	Dostupan na Kosovu	Mogući koraci
Politički	Ministarska zastupljenost	Učešće ministara (stariji/mlađi) (% , 18+ stanovnika)	GD za pravosuđe, žene i muškarci u donošenju odluka	Da	Koristiti ARS podatke
	Skupštinska zastupljenost	Učešće članova skupštine (oba doma) (% , 18+ stanovnika)	GD za pravosuđe, žene i muškarci u donošenju odluka	Da	Koristiti ARS podatke
	Zastupljenost u regionalnoj skupštini	Učešće članova skupštine (% , 18+ skupština)	GD za pravosuđe, žene i muškarci u donošenju odluka	Da	Koristiti ARS podatke
Ekonomski	Članovi odbora	Učešće članova odbora u najvećim kompanijama (nadzorni odbor ili upravni odbor) (% , 18+ stanovnika)	GD za pravosuđe, žene i muškarci u donošenju odluka	Ne	Prikupljanje putem Poreske uprava Kosova ili Ministarstva trgovine i industrije
	Članovi Centralne banke	Učešće članova Centralne banke (% , 18+ stanovnika)	GD za pravosuđe, žene i muškarci u donošenju odluka	Da	Upotrebiti podatke Centralne banke

Zdravlje

Konačni suštinski domen razmatra pitanja koja se odnose na pol i zdravlje. Konceptualno, to uključuje dva poddomena: zdravstveno stanje i pristup zdravstvenim strukturama.

Prvo, zdravstveno stanje se meri sa indikatorom samoocene zdravlja. Na Kosovu, MŽK-a je sproveda prvo istraživanje širom zemlje o pristupu žena i muškaraca zdravstvenoj zaštiti u 2016. godini.²⁵ Ona je koristila isti indikator kao Eurostat u pravcu omogućavanja poređenja:

Kako vidite Vaše zdravlje uopšte?

- 1) vrlo dobro
- 2) dobro
- 3) na nivou
- 4) loše
- 5) veoma loše

Mera samoocene zdravlja se izračunava sabiranjem procenta osoba koje smatraju svoje zdravlje "vrlo dobrim" i "dobrim". Dok se podaci MŽK-a trenutno mogu koristiti za uspostavljanje Indeksa rodne ravnopravnosti, Vlada Kosova treba da identifikuje način da institucionalizuje prikupljanje podataka o ovim i drugim indikatorima zdravlja. Pošto je većina podataka vezanih za ovaj domen prikupljena iz istraživanja EU o prihodima i životnim uslovima, možda bi istraživanje Kosova o životnim uslovima moglo da se uskladi da bi uključilo ovo i sledeća pitanja.

Drugo, zdravstveno stanje se meri očekivanim trajanjem života pri rođenju. Kao što je rezimirao EIRR, to je: "Očekivano trajanje života u apsolutnoj vrednosti pri rođenju za žene i muškarce" i "ukupno se izračunava kao prosek broja žena i muškaraca". Eurostat koristi podatke mortaliteta da izračuna očekivani životni vek pri rođenju. ASK već ima ove podatke.²⁶

Treće, zdravstveno stanje se meri zdravim godinama života u apsolutnoj vrednosti pri rođenju. EIRR opisuje ovo nešto detaljnije računanje na sledeći način:

²⁴ Ova tabela je preuzeta sa EIRR, *Indesk rodne ravnopravnosti 2015.*, tabela 3.5, str. 53.

²⁵ Ovo istraživanje tek treba da se objavi.

²⁶ ASK, *Statistike o zdravlju, 2015. godine*, Priština: ASK, 2016.

Zdrave godine života za žene i muškarce (ZGŽ), se ukupno izračunavaju kao prosek broja žena i muškaraca. ZGŽ meri broj preostalih godina koje osoba određenog uzrasta očekuje da živi bez ikakvih ozbiljnih ili umerenih zdravstvenih problema. ZGŽ je složeni indikator koji kombinuje podatke mortaliteta sa podacima o zdravstvenom statusu iz zdravstvenog mini-modula (EU-SILC) (Statistički podaci o uslovima i prihodima života EU): pitanje samoocene, čiji je cilj da meri stepen bilo kakvih ograničenja, u trajanju od najmanje šest meseci, zbog zdravstvenih problema koji su možda uticali na ispitanike u pogledu aktivnosti koje obično obavljaju. Zdravstvena očekivanja se izračunavaju korišćenjem Sullivan metode, koja kombinuje informacije o podacima o mortalitetu i zdravstvenog stanja. 1. Varijable koje se koriste za komponentu smrtnosti: Specifična stopa smrtnosti (M_x) Verovatnoća umiranja među tačnim uzrastima (q_x) Verovatnoća za preživljavanje među tačnim uzrastima (p_x) Preostali broj živih u tačno datom uzrastu (l_x) Osoba-godine života među tačnim uzrastima (L_x) Očekivano trajanje života u datom uzrastu (e_x) 2. Varijalba koja se koristi za zdravstveno stanje, u slučaju invaliditeta.

Kosovo već ima podatke koji se odnose na mortalitet koji se mogu koristiti za izračunavanje većine varijalbe. Izuzetak je mera ograničenih mogućnosti, tražena koristeći sledeće pitanje iz EU-SILC-a:

Do koje mere ste u poslednjih najmanje šest meseci, bili ograničeni zbog zdravstvenog problema u aktivnostima koje ljudi obično obavljaju ... Da li biste rekli da ste bili:

- 1) ozbiljno ograničeni
- 2) ograničeni, ali ne ozbiljno
- 3) nisam uopšte bila/bio ograničen

Onda, procenat stanovništva koji su "zdravi", se definiše kao "nisam uopšte bila/bio ograničen", i oni koji su nezdravi ('ozbiljno ograničeni' i 'ograničeni, ali ne ozbiljno') se izračunavaju prema polu i starosti. Na Kosovu, MŽK-a je nedavno prikupila ove podatke, koji se mogu koristiti u kratkom roku za kreiranje Indeksa rodne ravnopravnosti EU. Međutim, u budućnosti prikupljanje ovih podataka treba da bude institucionalizovano možda kroz istraživanje životnih uslova na Kosovu.

Drugi poddomen, pristup, podrazumeva kao indikatore procenat osoba bez neispunjenih medicinskih potreba, odnosno i neispunjenih stomatoloških potreba. Pitanja obuhvataju:

Da li je postojao bilo koji period tokom poslednjih 12 meseci kada vam je zaista bilo potrebno konsultovati lekara, ali niste to učinili?

- 1) Da, postojala je najmanje jedna prilika
- 2) Ne, nije bilo prilike

Da li je postojao bilo koji period tokom poslednjih 12 meseci kada vam je lično zaista bio potreban stomatološki pregled ili lečenje, ali ga niste dobili?

- 1) Da, postojala je najmanje jedna prilika
- 2) Ne, nije bilo prilike

Ovi podaci su takođe prikupljeni od strane MŽK-a u 2016. godini sa istim jezikom kojeg koristi Eurostat u EU-SILC. Možda je takođe moguće institucionalizovano prikupljanje podataka o ovim pitanjima i njihovo uvođenje u istraživanju životnih uslova na Kosovu.

Tabela 6. Zdravlje²⁷

Okvir merenja	Mereni koncept	Indikator	Izvor	Dostupan na Kosovu	Mogući koraci
Status	Samooocena zdravlja	Samooocena zdravlja, dobro ili vrlo dobro (% , 16+ stanovnika)	Eurostat, EU statistike o prihodima i životnim uslovima	Da (nije institucionalizovan)	Uključiti u životne uslove
	Očekivano trajanje života	Očekivano trajanje života u apsolutnoj vrednosti pri rođenju (godine)	EU, statistike o prihodima i životnim uslovima u kombinaciji sa demografskim podacima Eurostata	Da	Nastaviti izveštavanje o zdravstvenim statistikama
	Zdrave godine života	Zdrave godine života u apsolutnoj vrednosti (godine)	EU, statistike o prihodima i životnim uslovima u kombinaciji sa demografskim podacima Eurostata	Da (nije institucionalizovan)	Uključiti ograničene sposobnosti u životne uslove
Pristup	Neispunjene medicinskih potreba	Stanovništvo bez neispunjenih potreba za lekarskim pregledom (% , 16+ stanovnika)	Eurostat, EU statistike o prihodu i životnim uslovima	Da (nije institucionalizovan)	Uključiti u istraživanju o uslovima života
	Neispunjene stomatoloških potreba	Stanovništvo bez neispunjenih potreba za stomatološkim pregledom (% , 16+ stanovnika)	Eurostat, EU statistike o prihodu i životnim uslovima	Da (nije institucionalizovan)	Uključiti u istraživanju o uslovima života

Domen nailaženja na neravnopravnost

Ovaj domen ima za cilj da ispita rodne praznine koje mogu postojati među određenim grupama u odnosu na ukupnu populaciju.²⁸ Prvi pokazatelj se bavi stopom učešća u zaposlenosti među ljudima koji su rođeni u inostranstvu u odnosu na stopu zaposlenosti osoba rođenih u zemlji. U Indeksu za rodnu ravnopravnost, 'rođen u inostranstvu' se definiše kao 'osoba čije je mesto rođenja (ili stalnog boravka majke u vreme rođenja) van zemlje njegovog/njenog stalnog boravka'. Izgleda da Kosovo trenutno ne prikuplja informacije o zapošljavanju migranata. Međutim, to može da se uključi u ARS dodavanjem pitanja vezano sa tim kada je ispitanik rođen.

Drugi pokazatelj koji se koristi za merenje 'diskriminacije i drugih socijalnih osnova u oblasti zapošljavanja' je stopa zaposlenosti među starijim radnicima (uzrasta od 55 i 64). Ovaj indikator se odnosi na prioritet politika za tržište rada EU da bi se povećalo učešće starijih radnika na tržištu rada. Kosovo prikuplja podatke o stopi zaposlenosti starijih radnika na Kosovu preko ARS-a.²⁹ Putem ARS-a, Kosovo prikuplja i podatke o procentu ljudi uzrasta od 15 do 54 koji su u radnom odnosu kao polaznu tačku poređenja.

Konačno, Indeks za rodnu ravnopravnost koristi stopu zaposlenosti među samohranim roditeljima ili starateljima u poređenju sa pojedincima bez izdržanih lica kao pokazatelj da bi ilustrovao nailaženje na neravnopravnost. Ovaj pokazatelj je važan da se analizira iz rodne perspektive, jer statistike pokazuju da su žene češće samohrani roditelji ili staratelji. Ovo može negativno uticati na njihovo učešće

²⁷ Ova tabela je preduzeta sa EIRR, *Indeks rodne ravnopravnosti 2015.*, tabela 3.5, str. 53.

²⁸ EIGE, *Indeks rodne ravnopravnosti 2015.*, str. 67.

²⁹ ASK, *Anketa o radnoj snazi, Rezultati za Kosovo 2015*, Priština: 2016, str. 12.

u poslu i zato se žene mogu suočiti sa većim rizikom od siromaštva. Izgleda da Kosovo nema dostupne podatke o stopi zaposlenosti samohranih roditelja ili staratelja, ali se oni mogu prikupiti preko ARS-a.

Tabela 7. Nailaženje na neravnopravnost ³⁰					
Okvir za merenje	Izmereni koncept	Pokazatelj	Izvor	Dostupno na Kosovu	Potencijalni koraci
Diskriminacija i druge socijalne osnove u zapošljavanju	Manjine i/ili emigranti	Zapošljavanje osoba koje su rođene u inostranstvu (% , 15–64 odgovarajućeg broja stanovnika)	Eurostat, EU LFS	Ne	Uključeni u ARS
		Zapošljavanje državljana zemlje (% , 15–64 odgovarajućeg broja stanovnika)	Eurostat, EU LFS	Ne	Uključeni u ARS
	Stariji radnici	Zapošljavanje osoba uzrasta 55–64 (% , 55–64 stanovništva)	Eurostat, EU LFS	Da	ARS
		Zapošljavanje osoba uzrasta 15–54 (% , 15–54 stanovništva)	Eurostat, EU LFS	Da	ARS
	Samohran i roditelji/s taratelji	Stopa zaposlenosti osoba koje žive u domaćinstvu sa jednom odraslom osobom i sa jednim ili više dece (% , 15–64 odgovarajućeg broja stanovnika)	Eurostat, EU LFS	Ne	Uključeni u ARS
		Stopa zaposlenosti osoba koje žive u domaćinstvu sa jednom odraslom osobom i bez dece (% , 15–64 odgovarajućeg broja stanovnika)	Eurostat, EU LFS	Ne	Uključeni u ARS

Drugo nailaženje na neravnopravnost mereno Indeksom rodne ravnopravnosti je nasilje. Kao što je EIRR (EIGE) primetio, teško je precizno meriti nasilje, jer obično osobe koje su pretrpele nasilje to ne prijavljuju. Neki prethodni pokazatelji direktnog nasilja predloženi za upotrebu uključuju nasilje od 15 godina i nasilje u poslednjih 12 meseci. Pokazatelji za oba vremenska perioda se fokusiraju na fizičkom nasilju od strane partnera, seksualno nasilje od strane partnera, seksualno nasilje od strane osobe koja nije partner i psihološko nasilje. U 2014. godini, Agencija EU za osnovna prava je sproveda prvo širom EU istraživanje o nasilju nad ženama. Anketa obuhvata nekoliko različitih mera nasilja, operacionalizovane na sledeći način³¹:

Fizičko nasilje

Koliko često vas je neko:

- gurnuo ili odgurnuo?
- udario?
- bacio težak predmet na vas?
- uhvatio ili povukao za kosu?
- tukao pesnicama, čvrstim predmetom ili šutnuo?
- zapalio?
- pokušao da vas uguši ili zadavi?
- posekao, ubo ili pucao?
- udario glavom na nešto?

Seksualno nasilje

³⁰ EIGE, *Indeks rodne ravnopravnosti 2015*, Tabela 3.7, str. 67.

³¹ Isto., str. 125.

Koliko često vas je neko:

- Naterao na seksualni odnos, držeći vas ili vas je povredio na neki način? (Ako je potrebno: kad kažemo: seksualni odnos, mislimo na prinuđeni oralni seks, analni ili vaginalnu penetraciju)
- osim toga, pokušao je da vas natera na seksualni odnos držeći vas ili vas je povredio na neki način? (Ako je potrebno: kad kažemo: seksualni odnos, mislimo na prinuđeni oralni seks, analni ili vaginalnu penetraciju)
- osim toga, naterao da učestvujete u bilo kom obliku seksualnog odnosa kada niste želeli ili niste mogli da odbijete?
- ili ste pristali na seksualni odnos, jer ste se plašili šta će se desiti ako odbijete?

Psihološko nasilje

Koliko često biste rekli da je vaš trenutni ili da li je ikad neki prethodni partner:

- pokušao da vas spreči da se vidate sa prijateljima?
- pokušao da ograniči da kontaktirate sa vašom porodicom ili rođacima?
- insistirao da zna gde ste na način koji prevazilazi opštu zabrinutost?
- naljutio ako ste razgovarali sa drugim muškarcem (ili drugom ženom ako je vaš partner žena)?
- postao sumnjičav da ste neverni?
- sprečio da donesete odluku o porodičnim finansijama i nezavisnoj kupovini?
- zabranio da radite van kuće?
- zabranio da napustite kuću, uzeo ključeve od kola i zaključao vas?
- omalovažavao i ponizio pred drugim ljudima?
- omalovažavao i ponizio privatno?
- radio stvari da vas uplaši ili namerno zastraši, na primer: vikao i razbijao stvari?
- naterao da gledate pornografski materijal protiv vaše volje?
- zapretio da će vam oduzeti decu?
- zapretio da će povrediti vašu decu?
- povredio decu?
- zapretio da povredi ili ubije nekog drugog do koga vam je stalo?
- zapretio da će vas fizički povrediti?

Okvir za merenje	Izmereni koncept	Pokazatelj	Izvori	Dostupni za Kosovo	Potencijalni koraci
Direktno nasilje	Nasilje od 15 godina	Fizičko nasilje od strane partnera od 15	Agencija EU za osnovna prava, širom EU Istraživanje o nasilju nad ženama	Da (nisu instituci onalizov ani)	Ugovor za ekspertizu za redovno 5-godišnje istraživanje
		Seksualno nasilje od strane partnera od 15 godina	Agencija EU za osnovna prava, širom EU Istraživanje o nasilju nad ženama	Da (nisu instituci onalizov ani)	Ugovor za ekspertizu za redovno 5-godišnje istraživanje
		Seksualno nasilje od strane osobe koja nije partner od 15 godina	Agencija EU za osnovna prava, širom EU Istraživanje o nasilju nad ženama	Da (nisu instituci onalizov ani)	Ugovor za ekspertizu za redovno 5-godišnje istraživanje

³² Isto., Tabela 3.8, str. 73.

		Psihološko nasilje od strane partnera od 15 godina	Agencija EU za osnovna prava, širom EU Istraživanje o nasilju nad ženama	Da (nisu institucionalizovani)	Ugovor za ekspertizu za redovno 5-godišnje istraživanje
	Nasilje u proteklih 12 meseci pre intervjua	Fizičko nasilje od strane partnera u 12 meseci pre intervjua	Agencija EU za osnovna prava, širom EU Istraživanje o nasilju nad ženama	Da (nisu institucionalizovani)	Ugovor za ekspertizu za redovno 5-godišnje istraživanje
		Seksualno nasilje od strane partnera u 12 meseci pre intervjua	Agencija EU za osnovna prava, širom EU Istraživanje o nasilju nad ženama	Da (nisu institucionalizovani)	Ugovor za ekspertizu za redovno 5-godišnje istraživanje
		Seksualno nasilje od strane lica koje nije partner u 12 meseci pre intervjua	Agencija EU za osnovna prava, širom EU Istraživanje o nasilju nad ženama	Da (nisu institucionalizovani)	Ugovor za ekspertizu za redovno 5-godišnje istraživanje

MŽK je sprovedla dva nacionalna istraživanja domaćinstava u vezi sa nasiljem u 2008. godini i 2015. godini. Ona su sprovedena u bliskoj saradnji sa ARP, ASK i drugim zainteresovanim stranama. Ponavljanje istraživanja je planirano za 2017. godinu. Istraživanje MŽK sadrži nekoliko pitanja sličnih Indeksu EU rodne ravnopravnosti. Jedna od ključnih razlika u metodologiji je da je MŽK samo ispitala osobe u uzrastu od 18 i starije, tako da mera nije u potpunosti uporediva sa onima koje su se koristile u EU. Međutim, s obzirom da je procenat osoba koje stupaju u brak ispod 18 godina sigurno mali,³³ to verovatno ne bi značajno promenilo pokazatelje. Za kratko vreme, ovi podaci će moći da se koriste u izradi posrednog pokazatelja u cilju uspostavljanja Indeksa rodne ravnopravnosti na Kosovu. U budućnosti, Vlada Kosova treba da izdvoji sredstva da sprovede istraživanje slično onom koje koristi Agencija EU za osnovna prava, ali možda sa nekim dodatnim pitanjima prilagođenim kontekstu Kosova. Na ovaj način, istraživanje se može koristiti da obezbedi podatke za rad na rešavanju nasilja nad ženama i na Kosovu. Popisivači moraju biti dobro obučeni i iskusni u razgovoru sa osobama koje su možda pretrpele nasilje, kao i etiku u istraživanju sa ljudskim subjektima. S obzirom na osetljivost teme, Vlada Kosova može da ugovori takve ekspertize, recimo iz grupa za prava žena koje imaju iskustva sa navedenim istraživanjima.

Preporuke

Ovaj deo pruža pregled u vezi sa glavnim koracima koje Vlada Kosova može preuzeti, možda uz podršku drugih zainteresovanih strana, kako bi se institucionalizovalo prikupljanje podataka i dalje potrebni za uspostavljanje Indeksa rodne ravnopravnosti na Kosovu. Važno je imati na umu da ovi podaci treba redovno da se prikupljaju i u sličnom vremenskom periodu kada se prikupljaju u EU kako bi se omogućilo poređenje.

- ASK treba da doda neke pokazatelje u svojim redovnim ARS da bi institucionalizovala prikupljanje podataka o ključnim pokazateljima, uključujući:
 - Fleksibilne lične/porodične aranžmane;
 - Intenzitet rada;
 - Bruto mesečna zarada sa jasnom definicijom;
 - Nivo obrazovanja ispitanika;
 - Osobe koje učestvuju u formalnom ili neformalnom obrazovanju i obuci;

³³ Od svih brakova koji su se sklopili u 2015. godini, samo 1,4% su između osoba uzrasta 16-19 (ASK, Statistike venčanja 2015, Priština: ASK, 2016, str. 16, na: <https://ask.rks-gov.net/media/1521/statistikat-e-kurorezimeve-ne-kosove-2015.pdf>).

- Gde je ispitanik rođen;
- Trajanje radnog veka u godinama;
- Broj vrste članova u domaćinstvu (uključujući u vezi sa samohranim roditeljima/starateljima).
- ASK treba redovno da prikuplja podatke koji se odnose na domaće aktivnosti, brigu o deci i društvene aktivnosti putem ARS-a, ankete o uslovima života ili studija o korišćenju vremena.
- ASK bi trebalo da razmotri pokretanje redovnog istraživanja o korišćenju vremena (možda svakih pet godina). Pošto su ove vrste studija skupe, možda bi moglo da se razviju i institucionališu u početku uz podršku EU, koristeći sredstva iz Instrumenta za pred-pristupanje. To bi omogućilo Kancelariji EU na Kosovu i da ostvari napredak ka ispunjavanju Akcionog plana za rodnu ravnopravnost EU na Kosovu, podržavajući institucionalizaciju rodno razvrstane statistike. U budućnosti, pošto će drugi državni organi imati koristi od ovih podataka, kao što su Ministarstvo rada i socijalne zaštite i Ministarstvo trgovine i industrije, možda bi oni mogli da izdvoje sredstva za pokrivanje nekih troškova ovog istraživanja, tako da nijedan od aktera ne snosi sve troškove. Studija o korišćenju vremena se treba planirati u bliskoj saradnji sa ekspertima polova koji imaju iskustva u rodnoj analizi.
- Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije treba zvanično da traži da državni i privatni univerziteti daju podatke o studentima koji su upisani u 'medicinskom smeru i smeru za socijalnu zaštitu' po polu, za upisane u 'obukama za nastavnike i u obrazovnim naukama' 'i upisane na 'humanističkim smerovima i umetnost'. ASK treba da prijavi ove informacije kao deo statistike obrazovanja.
- Poreska uprava Kosova ili Ministarstvo trgovine i industrije treba da budu odgovorni za prikupljanje i godišnje izveštavanje ASK-u učešće članova odbora u velikim kompanijama na Kosovu koji su žene i muškarci.
- Anketa o životnim uslovima može uključiti pitanja koja se odnose na zdravlje.
- ASK i ARR treba blisko da sarađuju sa stručnjacima za polove da institucionalizuju održivo prikupljanje podataka o nasilju nad ženama. Pitanja treba da budu usklađena sa Agencijom EU za osnovna prava, širim EU istraživanjem o nasilju nad ženama, a da sadrži i pitanja koja su specifična za kontekst Kosova ka informisanju politika i podizanju svesti. Treba pažljivo razmotriti dizajn istraživanja i obuku popisivača. Možda grupe za prava žena koje su kvalifikovane u ovom radu mogu da se ugovore od strane Vlade Kosova da pomognu u prikupljanju podataka.

Aneks 1. Pregled domena i indikatora

Sljedeća tabela je direktno preuzeta sa EIRR-a (na: <http://eurogender.eige.europa.eu/sites/default/files/events-files/Gender%20Equality%20Index%20variables.pdf>).

Domen	Poddomen	Varijabla	Opis	Izvor
R A D	Učešće	Ekvivalent punog radnog vremena (% 15+ stanovnika)	Stopa ekvivalenta punog radnog vremena (EPRV) je jedinica za merenje zaposlenih lica na način koji ih čini uporedivim, iako oni mogu raditi u različitom broju sati nedeljno. Jedinica se dobija poređenjem prosečnog broja radnih sati zaposlenih sa prosečnim brojem sati koje radnici odrade sa punim radnim vremenom. Radnik sa punim radnim vremenom se stoga računa kao jedan EPRV, dok honorarni radnik dobija rezultat srazmerno satima koje ona ili on radi. Na primer, honorarni radnik zaposlen na 20 sati nedeljno u kojoj se puno radno vreme sastoji od 40 sati, se računa kao 0,5 EPRV.	Eurostat, LFS. Eurostat računanje iz EU-ARS prema zahtevu EIRR-a.
		Trajanje radnog veka (godina)	Indikator za trajanje radnog veka (ITRV) meri broj godina osoba starosti 15 godina za koje se očekuje da budu aktivni na tržištu rada tokom njegovog / njenog života. Ovaj indikator se izračunava sa modelom verovatnoće kombinovanjem sa demografskim podacima (Tabela smrtnosti na raspolaganju od Eurostata za izračunavanje funkcije preživljavanja) i podataka o tržištu rada (Anketa o radnoj snazi stope aktivnosti po jednoj starosnoj grupi).	Eurostat, ARS, tabela: Trajanje radnog veka - godišnji podaci [lfsi_dvl_a]; dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_dwl_a&lang=en
	Segregacija i kvalitet rada	Zaposleni u obrazovanju, ljudskom zdravlju i socijalnoj zaštiti (% 15-64 zaposlenih)	Proračuni su zasnovani na nivou javno dostupnih podataka zemlje u bazi podataka Eurostata. Nakon ekonomskih aktivnosti (na osnovu NACE Rev 2) su uključeni: P. Obrazovanje + Q Aktivnosti ljudskog zdravlja i socijalne zaštite i izračunati kao procenat od UKUPNO. Ukupno - Sve NACE aktivnosti	Eurostat, ASR, tabela: Zaposlenost prema polu, starosti i ekonomskoj aktivnosti (od 2008. godine pa nadalje, NACE Rev.2) - I000 Ofsa_egan2]; dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsaean2&lang=en .
		Sposobnost da se uzmu jeda sat ili dva prekida tokom radnog vremena za vođenje brige o ličnim ili porodičnim stvarima (15+ radnika)	Pitanje: K43. Da li biste rekli da za vas organizovanje uzimanja sat ili dva prekida tokom radnog vremena za vođenje brige o ličnim ili porodičnim stvarima ...? 1 Nije uopšte teško; 2 Nije previše teško; 3 Donekle teško; 4 Vrlo teško. Varijabla se izračunava kao procenat osoba koje su odgovorile sa nije uopšte teško (koje su odgovorile na 1, 2, 3 ili 4).	Evropsko istraživanje o uslovima na radu (EIUR) koordinirano od strane Eurofounda.

		Rad u kratkim rokovima (15+ radnika)	Pitanje K45 I, da li vaš posao uključuje rad u kratkim rokovima: 1 Sve vreme; 2 Skoro sve vreme; 3 Istovremeno; 4 Oko polovine vremena; 5 Oko ¼ vremena; 6 Gotovo nikad; 7 Nikada. Varijabla se izračunava kao procenat osoba koje su odgovarale od ukupnih 1-5 odgovora (koje su odgovarale 1-7).	Evropsko istraživanje o uslovima na radu (EIUR) koordinirano od strane Eurofounda
NOVA C	Finansijska sredstva	Prosek mesečnih zarada (SKM), 2010 anketa)	Zarade prema SKM (Standardu kupovne moći), u sektorima industrije, građevinarstva i usluga (osim javne uprave, odbrane, obaveznog socijalnog osiguranja) (NACE_R2 B-S_Ks_O, ukupna starosna grupa, 10 zaposlenih ili više koji rade u preduzećima).	Eurostat, Anketa o strukturi zarada (ASZ), tabela: Prosečna mesečna primanja po polu, starosti i ekonomskoj aktivnosti [earn_ses10_20] dostupno na http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=earn_ses10_20&lang=en
		Prosek neto ekvivalentnog dohotka (SKM. 16+ stanovnika)	Ekvivalentno raspoloživi dohodak prema SKM (Standard kupovne moći), je ukupan prihod domaćinstva, nakon poreza i drugih odbitaka, koji je dostupan za potrošnju ili štednju, podeljen sa brojem članova domaćinstva pretvoren u ekvivalentne odrasle osobe; članovi domaćinstva su izjednačeni ili su ekvivalentni merenjem svakoga prema svom uzrastu, koristeći takozvanu modifikovanu OECD skalu ekvivalencije. Referentni period dohotka je fiksni period od 12 meseci.	Eurostat. EU-SILC (tabela: Prosek i prosečni prihodi prema starosti i polu (izvor: SIL() [ilc_di03] dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di03&lang=en
	Ekonomski resursi	Nisu u riziku od siromaštva, 260% od srednjeg prihoda (16+ stanovnika)	Izračunato kao 100 - "Stopa rizika od siromaštva". Stopa rizika od siromaštva je deo osoba sa ekvivalentnim raspoloživim dohotkom (nakon socijalnih transfera) ispod praga izloženosti riziku od siromaštva, koji je utvrđen na 60% nacionalno srednje vrednosti ekvivalentno raspoloživom dohotku nakon socijalnih transfera.	Eurostat. EU-SILC, tabela: Stopa rizika od siromaštva, prema pragu siromaštva, starosti i polu (izvor: SILC) [ilc_li02] dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li02&lang=en .
		S20 / S80 kvintilni odnos dohotka (16+ stanovnika)	Izračunat kao $100 \cdot \frac{S80}{S20}$ kvintilni odnos dohotka je mera nejednakosti raspodele dohotka. On se izračunava kao odnos ukupnog dohotka.	Eurostat, EU-SILC, sto S80 / S20 kvintilni odnos dohotka prema izabranom polu i starosnoj grupi (izvor: SILC) [ilc_di11] dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di11&lang=en .
Z N A N J	Školska sprema i segregacija	Diplomci sa visokim obrazovanjem (% 15-74 stanovnika)	Prvi i drugi nivo visokog obrazovanja (nivoi 5 i 6) kao procenat od ukupnog broja 15-74 stanovnika.	Eurostat, LFS, tabela: Stanovništvo prema nivou školske sprema, polu i starosti (%) [edat_lfs_9903], dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfs_9903&lang=en .

E		Studenti na nivou visokog obrazovanja u oblasti obrazovanja, zdravlja i socijalne zaštite, humanističkih nauka i umetnosti (studenti visokog obrazovanja)	Izračunato kao procenat osoba koje studiraju na visokom nivou obrazovanja EF14 –Obuka nastavnika i nauka o obrazovanju + EF2 - Humanističke nauke i umetnosti + EF7 - Zdravstvo i socijalna zaštita od ukupnog broja studenata na visokom nivou obrazovanja.	Eurostat, statistički podaci o obrazovanju, tabela: Studenti visokog obrazovanja (ISCED 5-6) prema oblasti obrazovanja i polu [educ_enrIS], dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_lfs_09&lang=en .
	Doživotno učenje	Osobe koje učestvuju u formalnom ili neformalnom obrazovanju i obuci (15-74 stanovnika)	Doživotno učenje obuhvata sve svrsishodne aktivnosti za učenje, bilo formalne, neformalne ili uobičajene, preduzete na stalnoj osnovi sa ciljem unapređenja znanja, veština i kompetencija. Namera ili cilj za učenje je kritična tačka koja razlikuje ove aktivnosti od aktivnosti neučenja, kao što su kulturne i sportske aktivnosti. Referentni period za učešće u obrazovanju i obuci je četiri nedelje pre intervjua kao što je uobičajeno u anketi o radnoj snazi.	Eurostat, LFS, tabela: Stopa učešća u obrazovanju i obuci (poslednje 4 nedelje) prema vrsti, polu i starosti [trng_lfs_09], dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_lfs_09&lang=en .
V R E M E	Briga	Radnici koji vode brigu o odgoju svoje dece ili unuka, svakodnevno jedan sat ili više vremena (15+ radnika)	Originalno pitanje: EF2c U principu, koliko često ste uključeni u vođenju brige o odgoju vaše dece, unuka van rada? 1 Svaki dan 1 sat ili više; 2 Svakodnevno ili svaki drugi dan manje od 1 sata, 3 Jednom ili dva puta nedeljno, 4 Jednom ili dva puta mesečno, 5 Jednom ili dva puta godišnje; 6 Nikad. Varijabla se izračunava kao procenat zaposlenih osoba koje su odgovorile "Svaki dan 1 sat ili više", od ukupnih odgovora (koje su odgovorile 1-6).	Evropsko istraživanje o uslovima na radu (EIUR) koordinirano od strane Eurofounda
		Radnice koji obavljaju poslove kuvanja i kućne poslove, svaki dan jedan sat ili više (15+ radnica)	Originalno pitanje: EF2d U principu, koliko često ste uključeni u kuvanju i kućnim poslovima van posla? 1 Svaki dan 1 sat ili više; 2 Svaki dan ili svaki drugi dan manje od 1 sata; 3 Jednom ili dva puta nedeljno; 4 Jednom ili dva puta mesečno; 5 Jednom ili dva puta godišnje; 6 Nikad. Varijabla se izračunava kao procenat zaposlenih koje su odgovorile "Svaki dan 1 sat ili više", od ukupnih odgovora (koje su odgovorile 1-6).	Evropsko istraživanje o uslovima na radu (EIUR) koordinirano od strane Eurofounda
	Socijalni	Radnici koji obavljaju sportske, kulturne ili slobodne aktivnosti izvan svoje kuće, najmanje svaki drugi dan (15+ radnika)	Originalno pitanje: EF2g U principu, koliko često ste uključeni u sportske, kulturne i rekreativne aktivnosti izvan vaše kuće van posla? 1 Svaki dan 1 sat ili više; 2 Svakodnevno ili svaki drugi dan manje od 1 sata; 3 Jednom ili dva puta nedeljno; 4 Jednom ili dva puta mesečno; 5 Jednom ili dva puta godišnje; 6 Nikad. Varijabla se izračunava kao procenat zaposlenih koji su odgovorili "Svaki dan 1 sat ili više" ili "Svaki dan ili svaki drugi dan manje od 1 sata", od ukupnih odgovora (koji su odgovorili 1- 6).	Evropsko istraživanje o uslovima na radu (EIUR) koordinirano od strane Eurofounda

		Radnici koji su uključeni u volonterske ili dobrotvorne aktivnosti, najmanje jednom mesečno (15+ radnika)	Originalno pitanje: EF2a U principu, koliko često ste uključeni u volonterskoj ili dobrotvornoj aktivnosti izvan vaše kuće van rada? 1 Svaki dan 1 sat ili više; 2 Svakodnevno ili svaki drugi dan za manje od 1 sata; 3 Jednom ili dva puta nedeljno; 4 Jednom ili dva puta mesečno; 5 Jednom ili dva puta godišnje; 6 Nikad. Varijabla se izračunava kao procenat zaposlenih koji su odgovorili 1-4 od ukupnih brojeva (koji su odgovorili 1-6).	Evropsko istraživanje o uslovima na radu (EIUR) koordinirano od strane Eurofounda
V L A S T	Politički	Učešće ministara (18+stanovnika)	Izračunato kao odnos ukupnog stanovništva u zemlji uzrasta 18 godina i starijih. Podaci su dostupni u bazi podataka Evropske komisije o ženama i muškarcima u donošenju odluka. Nacionalne vlade (sva ministarstva: mlađi ministri + viši ministri), prvo tromesečje. Statistika stanovništva se zasniva na bazi podataka Eurostata.	Evropska komisija, dostupno na: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/politics/national-governments/index_en.htm
		Učešće članova Skupštine (18+stanovnika)	Izračunato kao odnos ukupnog stanovništva u zemlji uzrasta 18 godina i starijih. Podaci su dostupni u bazi podataka Evropske komisije o ženama i muškarcima u donošenju odluka (oba doma), prvo tromesečje. Nacionalne skupštine (oba doma), prvo tromesečje. Statistika stanovništva se zasniva na bazi podataka Eurostata.	Evropska komisija, dostupno na: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/politics/national-parliaments/index_en.htm
		Učešće članova Regionalne skupštine (18+stanovnika)	Izračunato kao odnos ukupnog stanovništva u zemlji uzrasta 18 godina i starijih. Podaci su dostupni u bazi podataka Evropske komisije o ženama i muškarcima u donošenju odluka. Regionalne skupštine, ako regionalne skupštine ne postoje u zemlji, uključuju se politike na lokalnom nivou. Statistika stanovništva se zasniva na bazi podataka Eurostata.	Evropska komisija, dostupno na: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/politics/regional-assemblies/index_en.htm i http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/politics/municipal-councils/index_en.htm
		Učešće članova odbora u najvećim navedenim kompanijama, nadzorni odbor ili upravni odbor (18+stanovnika)	Izračunato kao odnos ukupnog stanovništva u zemlji uzrasta 18 godina i starijih. Podaci su dostupni u bazi podataka Evropske komisije o ženama i muškarcima u donošenju odluka. Učešće članova odbora u najvećim navednim kompanijama. Statistika stanovništva se zasniva na bazi podataka Eurostata.	Evropska komisija, dostupno na: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/business-finance/supervisory-board-board-directors/index_en.htm

Ekonomski	Učešće članova Centralne banke (18+stanovnika)	Izračunato kao odnos ukupnog stanovništva u zemlji uzrasta 18 godina i starijih. Podaci su dostupni u bazi podataka Evropske komisije o ženama i muškarcima u donošenju odluka. Učešće članova u telima za donošenje odluka Centralne banke. Statistika stanovništva se zasniva na bazi podataka Eurostata.	Evropska komisija, dostupno na: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/business-finance/central-banks/index_en.htm
	Samoocena zdravlja, dobro ili vrlo dobro (16+stanovnika)	Izračunava se kao procenat osoba koje svoje zdravlje ocenjuju kao „Vrlo dobrim“ + procenat osoba koje svoje zdravlje ocenjuju kao „Dobrim“. Samoocena zdravlja: koncept je operacionalizovan pitanjem o tome kako osoba vidi svoje zdravlje generalno koristeći jednu od kategorije odgovora, vrlo dobro/dobro/na nivou/loše/vrlo loše.	Eurostat, EU-SILC, tabela: Samoocena zdravlja prema polu, starosti i radnom statusu (%) [hlt_silc_01] dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlt_silc_01&lang=en
	Očekivano trajanje života u apsolutnoj vrednosti pri rođenju	Očekivano trajanje života u apsolutnoj vrednosti pri rođenju, ukupno se izračunava kao prosek broja žena i muškaraca. Očekivano trajanje života se izračunava od strane Eurostata oslanjajući se na podatke o mortalitetu.	Eurostat, podaci o mortalitetu, tabela: Zdrave godine života (od 2004. godine pa nadalje) [hlth_hlye], indikatori F_O_LE-Očekivano trajanje života u apsolutnoj vrednosti pri rođenju –žene i M_O_LE-Očekivano trajanje života u apsolutnoj vrednosti pri rođenju.

Z D R A V L J E	Status	Zdrave godine života u apsolutnoj vrednosti pri rođenju	<p>Zdrave godine života (ZGŽ) za žene i muškarce, ukupno se izračunavaju kao prosek broja žena i muškaraca. ZGŽ meri broj preostalih godina koje osoba određenog uzrasta očekuje da živi bez ikakvih ozbiljnih ili umerenih zdravstvenih problema. ZGŽ je složeni indikator koji kombinuje podatke mortaliteta sa podacima o zdravstvenom statusu iz zdravstvenog mini-modula (EU-SILC) (Statistički podaci o uslovima i prihodima života EU): pitanje samoocene, čiji je cilj da meri stepen bilo kakvih ograničenja, u trajanju od najmanje šest meseci, zbog zdravstvenih problema koji su možda uticali na ispitanike u pogledu aktivnosti koje obično obavljaju. Zdravstvena očekivanja se izračunavaju korišćenjem Sullivan metode, koja kombinuje informacije o podacima o mortalitetu i zdravstvenog stanja.</p> <p>Varijable koje se koriste za komponentu smrtnosti: Specifična stopa smrtnosti $\{M_x\}$ Verovatnoća umiranja između tačnih uzrasta $\{q_x\}$ Verovatnoća za preživljavanje među tačnim uzrastima $\{p_x\}$ Preostali broj živih u tačno datom uzrastu $\{l_x\}$ Osoba-godine života među tačnim uzrastom $\{L_x\}$ Očekivano trajanje života u datom uzrastu $\{e_x\}$</p> <p>2. Varijalba koja se koristi za zdravstveno stanje, u slučaju invaliditeta.</p> <p>Varijabla PH030 (Ograničenje u aktivnostima koje osobe obično obavljaju zbog zdravstvenih problema u poslednjih 6 meseci) u EU-SILC. Pitanje je: Do koje mere ste u poslednjih najmanje šest meseci, bili ograničeni zbog zdravstvenog problema u aktivnostima koje ljudi obično obavljaju ... Da li biste rekli da ste bili: ozbiljno ograničeni? ograničeni, ali ne ozbiljno? nisam uopšte bila/bio ograničen? Razmere stanovištva u zdravim (kod odgovora: „nisam uopšte bila/bio ograničen) i nezdravim uslovima (kod odgovora: 'ozbiljno ograničeni "i" ograničeni, ali ne ozbiljno' su izračunate prema polu i starosti.</p>	Eurostat, podaci o mortalitetu, tabela: Zdrave godine života (od 2004. godine pa nadalje) [hlth_hlye], indikatori F_O_DFLE-Zdrave godine života u apsolutnoj vrednosti pri rođenju –žene i M_O_DFLE-Zdrave godine života u apsolutnoj vrednosti života - muškarci
--------------------------------------	--------	---	---	---

Pristup	Stanovništvo bez neispunjenih potreba za lekarskim pregledom (16+stanovnika)	Procenat osoba „Nema potrebe da se izjasni o neispunjenim potrebama“, starosna grupa: Ukupno; Medicinska nega: odnosi se na individualne zdravstvene usluge (lekarski pregled ili tretman isključujući stomatološku negu) koje su pružene od strane ili pod direktnim nadzorom lekara ili sličnih profesija u skladu sa nacionalnim sistemom zdravstvene nege. Glavni razlozi za neispunjene potreba posmatrani u EU-SILC su sledeći: Nije mogao/mogla priuštiti (preskupo), 2. Spisak čekanja, 3. Nije imao/imala vremena zbog rada, brige o deci ili ostalog, 4. Predaleko da se putuje ili ne postoje prevozna sredstva, 5. Strah od lekara (odnosno stomatologa), bolnica, ispitivanja ili lečenja, 6. Želela/želeo da čeka i vidi da li će se problem sam rešiti, 7. Nije poznavala/poznavao ni jednog lekara (odnosno stomatologa), 8. Ostali razlozi.	Eurostat, EU-SILC, tabela: Samoocena neispunjenih potreba za lekarskim pregledom prema polu, starosti, detaljnim razlozima i kvintil prihodu (%) [hlth_silc_08] dostupno na: http://appsso-eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_silc_08&lang=en
	Stanovništvo bez neispunjenih potreba za stomatološkim pregledom (16+stanovnika)	Procenat osoba „Nema potrebe da se izjasni o neispunjenim potrebama“, starosna grupa: Ukupno; Stomatološka nega: odnosi se na individualne zdravstvene usluge koje su pružene od strane ili pod direktnim nadzorom stomatologa (zubara). Uključena je zdravstvena nega pružena od strane ortodonta. Glavni razlozi za neispunjene potreba posmatrani u EU-SILC su sledeći: Nije mogao/mogla priuštiti (preskupo), 2. Spisak čekanja, 3. Nije imao/imala vremena zbog rada, brige o deci ili ostalog, 4. Predaleko da se putuje ili ne postoje prevozna sredstva, 5. Strah od lekara (odnosno stomatologa), bolnica, ispitivanja ili lečenja, 6. Želela/želeo da čeka i vidi da li će se problem sam rešiti, 7. Nije poznavala/poznavao ni jednog lekara (odnosno stomatologa), 8. Ostali razlozi.	Eurostat, EU-SILC, tabela: Samoprijavlivanje neispunjenih potreba za stomatološkim ispitivanjem prema polu, starosti, detaljnim razlozima i kvintil prihodu (%) [hlth_silc_09] dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_silc_09&lang=en

Strane Rada

Centralna Banka Republike Kosova "Izvršni Odbor" na: <http://bqk-kos.org/?id=6>.

Eurostat, 'Struktura zarade istraživanja 2014', Eurostat metapodataka, u:

http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/earn_ses2014_esms.htm#unit_measure1470211213472.

_____, 'Rečnik: Struktura Ankete Zarada', u: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Structure_of_earnings_survey_\(SES\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Structure_of_earnings_survey_(SES)).

Evropska institucija za Radna ravnopravnost Indeks 2015: Merenje rodnoj ravnopravnosti u Evropskoj uniji 2005-2012, Italija: 2015.

E 2005-2012, Itvropska Unija: 2015.

_____, 'Serbia - prva zemlja kandidat za dobijanje pol Indeksi polova, 2 Februar 2016, na: <http://eige.europa.eu/news-and-events/news/serbia-first-eu-candidate-country-produce-gender-equality-index?lang=en>.

Institut GAP, reforma javne uprave na Kosovu, Prištini: 2015.

KAS, *Statistika Zdravlja 2015*, Priština: 2016.

_____, *Rezultati ankete o Kosovu 2015 radnoj snazi*, Priština: 2016.

_____, *Rezultati Ankete o potrošnji domaćinstava*, Priština: 2015.

_____, *Rezultati strukturnim poslovnim statistikama 2015*, Priština: 2016.

_____, *Statistika brakova 2015*, Priština: 2016.

MŽK, *Kako bi pristupanje Uticaj EU o rodnoj ravnopravnosti na Kosovu?, Diskusija*, Priština: 2016.

_____, *Ko brine?*, Priština: 2016.

Republika Kosovo, Skupština, na: <http://www.kuvendikosoves.org/?cid=2,102>.

_____, Kancelarija premijera, na: <http://www.kryeministri-ks.net/?page=2,43>.

Savet Evropske unije, Generalni sekretarijat Saveta, Zaključci Saveta o Ravnopravnost akcionog plana 2016-2020, Brisel: Savet Evropske unije, 2015.

Skupština Republike Kosova, Zakon Br. 05/L-020 Rodna Ravnopravnost, na

<http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/05-L-020%20a.pdf>.